

УДК 347.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.76>

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ РОЛЬ В ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВИХ ІНСТАНЦІЙ

Дубовик О.В.,

аспірант Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені Степана Дем'янука,
адвокат

ORCID: 0009-0002-0249-4465

Дубовик О.В. Інформаційні технології та їх роль в діяльності судових інстанцій.

Стаття присвячена визначенню місця та ролі інформаційних технологій в діяльності судових інстанцій. Встановлено, що інформаційні технології являють собою сукупність методів та інструментів, призначених для ефективної роботи з інформацією. Незалежно від того, як змінюються технології або яким чином їх використовують у різних сферах суспільного життя, їхня основна мета залишається незмінною – забезпечення збирання, обробки, накопичення та використання інформації.

Обґрунтовано, що комплексне використання інформаційних технологій під час відправлення правосуддя вважається одним із ключових елементів значного поліпшення функціонування судової системи України. Можливість он-лайн ознайомлення з судовими реєстрами, інформацією щодо стадій розгляду судових справ, електронний обмін юридичними документами – ось лише кілька прикладів, які стали можливими у зв'язку з впровадженням у роботу вітчизняних судів інформаційних технологій. Цей вид технологій може використовуватися для підвищення прозорості та підзвітності судових інстанцій, допомагаючи тим самим якісно виконувати покладені на них функції та обов'язки. Сучасні технології дають змогу суддям і працівникам апарату суду отримувати доступ до великих електронних баз даних, включно із судовою практикою та нормативно-правовими актами, що значно спрощує і прискорює процес ухвалення рішень. Можливість використання електронної пошти та інших засобів цифрової комунікації забезпечила оперативність і зручність в обміні інформацією між усіма учасниками судового процесу. Важливим здобутком стало й те, що громадяни тепер можуть звертатися до суду в електронній формі, що робить правосуддя більш доступним і зручним. Це нововведення знижує бар'єри для звернення до суду, прискорює процес подання документів і дає змогу учасникам провадження відстежувати його перебіг у режимі реального часу. Отже, інформаційні технології не тільки

полегшують роботу судів, а й роблять правосуддя прозорішим, доступнішим і оперативнішим, що зрештою підвищує довіру громадян до судової системи загалом. Використання інформаційних технологій спільно з Інтернетом відкрило судову систему для громадськості.

Ключові слова: інформаційні технології, інформація, суди, судді, інформатизація судів, електронний документообіг.

Dubovyk O.V. Information technology and its role in the activities of judicial institutions.

The article is devoted to the definition of the month and the role of information technology in the activities of judicial authorities. It is established that information technology is a set of methods and tools designed for effective work with information. Regardless of how technologies change or how they are used in various spheres of public life, their main purpose remains unchanged – to ensure the collection, processing, accumulation and use of information.

It is substantiated that the integrated use of information technologies in the administration of justice is considered to be one of the key elements of a significant improvement of the functioning of the judicial system of Ukraine. The possibility of online access to court registers, information on the stages of court proceedings, and electronic exchange of legal documents are just a few examples which have become possible due to the introduction of information technology into the work of domestic courts. This type of technology can be used to increase the transparency and accountability of the judiciary, thereby helping it to perform its functions and duties in a more efficient manner. Modern technologies allow judges and court staff to access large electronic databases, including case law and regulations, which greatly simplifies and speeds up the decision-making process. The ability to use e-mail and other digital communication tools has ensured efficiency and convenience in the exchange of information between all participants in the judicial process. Another important achievement is that

citizens can now apply to the court electronically, making justice more accessible and convenient. This innovation reduces barriers to going to court, speeds up the process of submitting documents and allows participants in the proceedings to track their progress in real time. Thus, information technology not only facilitates the work of courts, but also makes justice more transparent, accessible and efficient, which ultimately increases public confidence in the judicial system as a whole. The use of information technology together with the Internet has opened up the judicial system to the public.

Key words: information technology, information, courts, judges, court informatization, electronic document management.

Постановка проблеми. З кінця минулого століття інформаційні технології стали відігравати дедалі більшу роль у житті нашого суспільства. Під впливом об'єктивних тенденцій судової інстанції, чия традиційна діяльність, практика й організація роботи, як і інших державних структур, ґрунтувалися на паперових носіях, були змушені приймати нові технології й адаптувати до них організацію своєї роботи. Зазначимо, що впровадження інформаційних технологій у діяльність вітчизняних судів проходило не завжди гладко, багато судових інстанцій сприймали інновації як зайве обтяження. Але, були й інші, які зустрічали їх з ентузіазмом, оскільки інформаційні технології сприяли реконфігурації судової діяльності, автоматизації повторюваних завдань і підвищенню ефективності, що багато в чому істотно спростило процедуру обігу документів, зменшило навантаження на представників суддівського корпусу та працівників апарату судів.

Інформаційні технології впливають на різні аспекти діяльності вітчизняних судів, які непомітні на перший погляд. Не можна не погодитися з пророчим висловлюванням Л. Вульфа, згідно з яким інформаційні технології не тільки допомагають раціоналізувати й удосконалити наявні системи та процеси; вони також належною мірою виступають як каталізатор радикальних змін... Інформаційні технології в недалекому майбутньому стануть основою судової системи, у зв'язку з чим нині необхідно приділити їм підвищену увагу [1, с. 284, 293]. Уже сьогодні зазначені технології трансформують процеси комунікації всередині судової системи, оптимізують процес розгляду справ і загальний документообіг, забезпечують більш ефективно навчання та підвищення кваліфікації працівників суду. В умовах сучасного правосуддя інформаційні технології стають ключовим інструментом для вирішення завдань широкого масштабу, сприяючи безперебійному функціонуванню судових орга-

нів. Без належної інтеграції інформаційних систем вітчизняні суди зіткнулися б із серйозними труднощами, що призвело до затягування судових процесів, знизило загальну продуктивність судової системи України.

Стан дослідження теми. Проблемні питання застосування інформаційних технологій у судочинстві досліджувались у працях А.В. Анісімова, Г.В. Атаманчука, А.Б. Агапова, І.А. Бачило, О.В. Бринцева, О.В. Головченко, Н.Ю. Голубевої, В.П. Колісник, А.Ю. Каламайко, М.Б. Кравчик, О.О. Присяжнюк, М.Я. Швеця та інших вчених. Проте, дослідження використання інформаційних технологій в судочинстві є неповними та присвяченими переважно окремим аспектам цієї проблеми. Викладене вказує на відсутність комплексного підходу до розробки проблеми впровадження інформаційних технологій у судову діяльність і обумовлюють неповноту її вирішення.

Мета статті. Стаття присвячена визначенню місця та ролі інформаційних технологій в діяльності судових інстанцій.

Виклад основного матеріалу. Суди, як і багато інших організацій, дедалі більше залежать від інформаційних технологій для досягнення поставлених перед ними цілей і завдань. Завдяки впровадженню сучасних технологій, вони можуть швидше і точніше обробляти дані, забезпечувати доступ до правової інформації, а також автоматизувати багато рутинних завдань, що в кінцевому підсумку підвищує ефективність правосуддя. Впровадження складніших програмних рішень та інформаційних систем стає необхідністю в міру зростання вимог до якості судових процесів і взаємодії судових органів з іншими державними та приватними установами. Надійна інформаційна інфраструктура допомагає судам виділятися на тлі інших державних установ, забезпечуючи прозорість і доступність правосуддя, а також підвищуючи довіру громадян до судової системи. Інформаційні технології вже стали невід'ємною частиною сучасної судової практики, даючи змогу судам ефективно працювати, надавати послуги на високому рівні та забезпечувати соціальну справедливість у суспільстві. Водночас в умовах динамічного розвитку інформаційних технологій важливо розуміти, які саме технологічні рішення використовуються в судовій системі та як вони впливають на її функціонування. Для глибшого розуміння ролі інформаційних технологій у судовій практиці необхідно чітко розкрити суть цього терміна.

Термін «інформаційні технології» (information technology), у перекладі з англійської, позначає всі технології, пов'язані з обробкою та управлінням інформацією і даними. Як ми бачимо, за кордоном інформаційні технології сприйма-

ються широкою сферою, яка включає в себе комп'ютерні науки, телекомунікації, системи управління базами даних, інформаційну безпеку тощо. Що стосується вітчизняного правового поля, то воно ще не виробило єдиного підходу до розуміння терміна «інформаційні технології». Законодавець під інформаційними технологіями (інформаційно-комунікаційними технологіями) розуміє: результат інтелектуальної діяльності, сукупність систематизованих наукових знань, технічних, організаційних та інших рішень про перелік та послідовність виконання операцій для збирання, обробки, накопичення та використання інформаційної продукції, надання інформаційних послуг (ст. 1) [2]; технологічний процес, предметом перероблення і результатом якого є інформація [3]; сукупність методів, процесів і програмно-технічних засобів, об'єднаних у технологічний процес, що забезпечує добирання, зберігання, накопичування, оброблення, пошук, виведення, копіювання, передавання та розповсюдження інформації [4]; сукупність методів, способів і програмно-технічних засобів, об'єднаних у технологічний процес, що забезпечують створення, зберігання, накопичування, інформаційний пошук, опрацювання, використання, передавання, захист, розповсюдження, копіювання, відображення інформації та керування нею, орієнтована на підвищення ефективності та продуктивності праці ... [5]. Профільна наукова література також не пропонує єдиного й однозначного визначення того, що саме слід розуміти під цим терміном. Дослідники, що займаються науковими пошуками в галузі інформаційних та комунікаційних технологій, часто пропонують авторські підходи та інтерпретації, які підкреслюють різні аспекти та особливості інформаційних технологій. Так, В.О. Макоєдова вважає, що інформаційною технологією є сукупність засобів, методів, прийомів, способів об'єднаних для створення, отримання, обробки, накопичення, зберігання, відображення, застосування, передавання, розповсюдження, знищення, захисту інформації; що може бути використана в етичних чи неетичних цілях з метою отримання комерційної, фінансової, економічної, репутаційної чи споживчої вигоди [6, с. 141]. П. Кухарева, Ш. Вейр та ін. під інформаційними технологіями розуміють технологію, яка використовується для отримання, зберігання, передачі та/або аналізу даних [7, с. 3]. На думку М.М. Скопеня інформаційні технології – це сукупність прийомів, методів та засобів послідовного якісного перетворення інформації на таких етапах інформаційних процесів, як збирання, передавання, зберігання, обробка, накопичення; це алгоритм перетворення інформації з використанням відповідних методів і засобів [8]. На погляд В.А. Баженова

інформаційні технології є методами та способами, що використовують комп'ютерні програмно-технічні засоби, окремі або сукупні інформаційні процеси та операції для досягнення поставленої мети [9]. Інформаційні технології – це узагальнююче поняття, що описує різні методи, способи та алгоритми збирання, зберігання, оброблення, представлення і передавання інформації. Під інформаційними технологіями розуміють також способи і засоби збирання, оброблення та передавання інформації з метою одержання нових відомостей про об'єкт, що вивчається, або – сукупність знань про способи і засоби роботи з інформаційними ресурсами [10, с. 39]. На нашу думку, відсутність чіткого й однозначного визначення терміна «інформаційні технології» пов'язана з безперервними і стрімкими змінами, які відбуваються в сфері інформаційних відносин. Інформаційні технології постійно розвиваються, і нові підходи та рішення з'являються з такою швидкістю, що часто теоретики не встигають за практиками. Практики, працюючи на передньому краї технологій, першими стикаються з невідомими викликами, і саме вони нерідко інтуїтивно або експериментально знаходять шляхи їх вирішення. Цей процес породжує безліч інтерпретацій і визначень, що відображають різні аспекти роботи з інформацією. Незважаючи на різноманітність визначень, усі вони сходяться в одному ключовому моменті: інформаційні технології являють собою сукупність методів та інструментів, призначених для ефективної роботи з інформацією. Незалежно від того, як змінюються технології або яким чином їх використовують у різних сферах суспільного життя, їхня основна мета залишається незмінною – забезпечення збирання, обробки, накопичення та використання інформації. Таким чином, навіть в умовах постійних змін, суть інформаційних технологій як способу взаємодії з інформацією залишається незмінною.

Беручи до уваги сучасні умови стрімкого розвитку інформаційного суспільства, неможливо переоцінити важливість інформаційних технологій у процесі функціонування судів і діяльності суддів. Їх впровадження стало основою для формування концепції «електронного правосуддя», яка суттєво змінює способи роботи судових органів. Варто зазначити, що багато сучасних дослідників ототожнюють інформаційні технології в досліджуваній нами сфері з електронним правосуддям. Проте таке ототожнення є не зовсім коректним. Підкреслимо, що електронне правосуддя є одним із результатів упровадження в діяльності судів інформаційних технологій. По суті, електронне правосуддя це лише спосіб здійснення правосуддя, засноване на використанні інформаційних технологій. Без інформаційних технологій здійснити елек-

тронне правосуддя неможливо, воно фізично не може існувати відокремлено, при цьому існування інформаційних технологій у діяльності судів без електронного правосуддя в багатьох країнах світу є буденністю. Коли йдеться про застосування інформаційних технологій у судовій практиці, під цим ми розуміємо комплекс методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, які використовуються для збирання, обробки, накопичення та використання інформації. Цей комплексний підхід дає змогу не тільки прискорити судові процеси, а й створити додаткові гарантії для реалізації прав та свобод людини і громадянина, забезпечуючи вищі стандарти правосуддя. Впровадження таких технологій у роботу судів є важливим кроком на шляху до створення системи правосуддя, що відповідає вимогам сучасного інформаційного суспільства та сприяє більш ефективному захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, державних та суспільних інтересів.

Необхідність інтегрування інформаційних технологій у судову діяльність було теоретично обґрунтовано ще наприкінці 70-х років ХХ ст. Уже тоді зарубіжні дослідники розуміли, що використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів) може значно підвищити ефективність функціонування судової системи. У своїх дослідженнях вони наголошували на тому, що впровадження таких технологій має не лише теоретичне, а й практичне значення, здатне кардинально змінити підходи до управління інформацією та ухвалення рішень у судовій сфері. Особлива увага приділялася здатності електронних обчислювальних машин виконувати складні арифметичні та логічні операції з набагато більшою швидкістю і точністю, ніж людина. Відзначалось, що комп'ютери мають унікальну здатність зберігати величезні обсяги інформації та оперативно надавати її за запитом. Ці якості дали змогу розглядати електронно-обчислювальні машини не тільки як інструмент для опрацювання статистичних даних, а й як потужний ресурс для розв'язання різноманітних завдань, що виникають у правозастосовчій практиці. Поступова інформатизація судів виділялася як важливий крок на шляху до створення інформаційного суспільства майбутнього, де технології відіграють центральну роль у забезпеченні прозорості та доступності правосуддя.

У 80-х роках ХХ ст. можливості використання окремих інформаційних технологій у судочинстві почали обговорюватися вітчизняними вченими. Дослідники наголошували на перспективах розвитку машинних методів оформлення перебігу і результатів судових процесів, зберігання і надання правових приписів та іншої правової інформації. Нововведення були покликані

підвищити оперативність і точність наданих відомостей, що, зі свого боку, могло значно поліпшити роботу судової системи. Особлива увага приділялася перспективі заміни традиційної, повільної і трудомісткої письмової фіксації процесуальних дій на більш сучасні технічні засоби (звуко- і відеозапис). Інформаційні технології розглядалися як спосіб підвищення повноти і достовірності протоколів судових засідань. До того ж використання технічних засобів обіцяло прискорити процес правозастосування, оскільки необхідність синхронного ведення письмового протоколу часто змушує головуючого штучно сповільнювати хід судового процесу. Їх запровадження обіцяло не тільки підвищити якість і точність документування судових дій, а й значно скоротити час, необхідний для проведення судових засідань, тим самим сприяти оптимізації правосуддя. Саме тоді виникла потреба в глибшому обґрунтуванні впровадження інформаційних технологій у судову діяльність, що було пов'язано з переходом від індустріального суспільства до інформаційного суспільства – суспільства, в якому більшість працівників повністю зайняті у виробництві, зберіганні, переробці та реалізації інформації. З розвитком інформаційних технологій та їхнім проникненням в усі сфери життя суспільства, стало очевидно, що судова система не може залишатися осторонь цих змін. В умовах, коли доступ до інформації стає ключовим фактором в ухваленні рішень і забезпеченні справедливості, використання сучасних інформаційних технологій у судових процесах набуває особливої значущості.

Інформаційне суспільство вимагає від державних інститутів, включно із судами, підвищення прозорості, оперативності та ефективності їхньої роботи. Ці завдання неможливо вирішити без інтеграції в їх діяльність інформаційних технологій, які дають змогу автоматизувати багато процесів, поліпшити доступ до правової інформації та підвищити загальну швидкість правосуддя. Впровадження технологій у судову систему стало у ХХІ ст. не просто можливістю, а необхідністю, зумовленою вимогами часу. Інформаційні технології почали розглядати не тільки як інструмент для поліпшення внутрішньої роботи судів, а й як важливий елемент, що сприяє адаптації судової системи до нових умов, диктованих інформаційним суспільством.

Необхідність упровадження інформаційних технологій у діяльність органів державної влади, зокрема й судових органів, отримала своє обґрунтування як на національному, так і на міжнародному рівні. Так, в п. 9 Рекомендацій № R (84) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо принципів цивільного судочинства, спрямованих на вдосконалення функціонування правосуддя, ухвалених Комі-

тетом Міністрів Ради Європи на 367 засіданні заступників міністрів 28 лютого 1984 року було відзначено, що судовим органам належить мати в своєму розпорядженні найсучасніші технічні засоби задля здійснення правосуддя за найбільш сприятливих для його ефективності умов, зокрема шляхом полегшення доступу до різних джерел права, а також пришвидшення відправлення правосуддя [11]. Хартія глобального інформаційного суспільства від 22.07.2000 р., звернула увагу на те, що інформаційно-комунікаційні технології є одним із найважливіших чинників, що впливають на формування суспільства двадцять першого століття. Їхній революційний вплив стосується способу життя людей, їхньої освіти та роботи, а також взаємодії уряду та громадянського суспільства. Інформаційно-комунікаційні технології швидко стають життєво важливим стимулом розвитку світової економіки. Вони також дають можливість усім приватним особам, фірмам і співтовариствам, які займаються підприємницькою діяльністю, більш ефективно і творчо вирішувати економічні та соціальні проблеми (п. 1) [12]. Комітет міністрів Ради Європи у своїх документах неодноразово підкреслював значущість використання інформаційних технологій у судових процесах. Зокрема, зазначалося, що громадянам має надаватися можливість ініціювати судовий розгляд і брати участь у ньому за допомогою електронних засобів, а також отримувати інформацію про перебіг справи через доступ до інформаційних систем суду. Результати судових розглядів, як і інші важливі документи, мають надаватися особам, які беруть участь у судовому розгляді, не тільки в паперовій, а й в електронній формі.

Інформаційні технології, впроваджені в судову систему, мають значний вплив на зміст і якість судової діяльності. Удосконалення судових процесів через інтеграцію технологій передбачає створення додаткових гарантій для всіх учасників судового розгляду. Технології дозволяють учасникам правосуддя перебувати на віддаленій відстані від місця проведення судового розгляду, не втрачаючи можливості брати активну участь у судовому процесі. Ба більше, вони забезпечують доступ до всієї необхідної інформації, що стосується вчинення процесуальних дій, пов'язаних з судовим провадженням. Це дає змогу особам, які беруть участь у справі та їхнім представникам більш ефективно захищати свої права та інтереси. Реалізації інформаційних технологій у діяльність вітчизняних судів не тільки модернізує їхню роботу, а й робить правосуддя доступнішим, прозорішим і зручнішим для усіх учасників судового процесу. У профільній літературі виокремлюють кілька ключових форм використання інформаційних технологій у діяльності вітчизняних судів. Перша полягає

у використанні технологій як інструменту для створення службових документів. Воно включає в себе автоматизацію процесу підготовки та оформлення судових актів, рішень, ухвал та інших офіційних документів, що значно прискорює та спрощує роботу судів, підвищуючи якість документів, сприяє скороченню описок та арифметичних помилок у судових рішеннях.

До того ж інформаційні технології відіграють вирішальну роль в організації та контролі роботи судових інстанцій. Автоматизовані системи управління справами дають змогу відстежувати та контролювати кожен етап судового процесу, забезпечуючи прозорість і своєчасність виконання завдань. Це не тільки покращує внутрішню роботу суду, а й сприяє ефективнішому управлінню фінансовими, кадровими, матеріальними та ін. ресурсами.

Одна з найбільш значущих форм використання інформаційних технологій пов'язана із забезпеченням доступу громадян до правосуддя та підвищення його відкритості для суспільства. Електронні платформи та системи, що забезпечують он-лайн доступ до судових справ, дають змогу громадянам стежити за їх перебігом, отримувати необхідну інформацію та брати участь у судових процесах віддалено. Це робить правосуддя доступнішим, зміцнюючи довіру суспільства до судової системи загалом.

Остання форма полягає у використанні інформаційних технологій як засобів роботи з правовою інформацією та підтримки прийняття рішень. Сучасні інформаційні системи дають змогу швидко й ефективно шукати, аналізувати та систематизувати правову інформацію, надаючи представникам суддівського корпусу та працівникам апарату суду необхідні дані для ухвалення обґрунтованих рішень. Інформаційні системи можуть містити в собі різні інформаційні модулі. Наприклад, модулі з аналізу судової практики, прогнозування результату справ тощо, використання яких значно покращує процес правозастосування.

Якщо розглядати функціональне призначення інформаційних технологій, то можна виокремити ще ширший спектр їх використання в діяльності судів. Одним із ключових напрямів є автоматизація та раціоналізація окремих трудових операцій, які виконують судді та працівники апарату суду. Інформаційні технології сприяють науковій організації праці, даючи змогу значно спростити та прискорити процес підготовки необхідних документів. Наприклад, використання електронних шаблонів для виготовлення процесуальних документів або автоматичне заповнення відомостей з баз даних судового діловодства істотно скорочують час, необхідний для написання текстів судових рішень. Ба більше, застосування електронних словників для пере-

вірки орфографії та стилістики допомагає мінімізувати помилки, що підвищує якість і точність судових документів.

Наступним напрямом використання інформаційних технологій є підтримка ухвалення судових рішень. Завдяки оперативному доступу до актуальних баз нормативно-правових актів та судової практики, судді можуть швидко та ефективно знаходити необхідну правову інформацію, що сприяє ухваленню більш обґрунтованих, а відповідно і справедливих судових рішень. Ці системи забезпечують суддів і співробітників апарату суду всіма необхідними інструментами для глибокого аналізу правової ситуації та вибору найбільш оптимального рішення, що значно підвищує якість правосуддя і знижує ризик судових помилок.

Комплексна автоматизація судового діловодства являє собою один із ключових напрямів використання інформаційних технологій у вітчизняній судовій системі. Вона базується на автоматизації процесів, пов'язаних із реєстрацією справ і матеріалів, підготовкою процесуальних документів, здійсненням процесуального листування, а також плануванням судових засідань і використанням інфраструктури суду. Завдяки цим технологіям уможливується ефективніша організація роботи суду, аж до передання справ до архіву та аудіо- і відеопроколювання судових процесів. Така автоматизація не тільки прискорює виконання рутинних завдань, а й підвищує точність судових процедур, забезпечуючи високі стандарти роботи вітчизняної судової системи.

Ще одним напрямом є забезпечення адміністративного управління діяльністю суду. Системи автоматизації дають змогу оперативно отримувати й аналізувати інформацію про стан розгляду судових справ, включно з дотриманням процесуальних строків. Ці інформаційні технології допомагають аналізувати завантаження суддів і управляти їхніми робочими планами, що сприяє більш рівномірному розподілу навантаження. До того ж автоматизація охоплює й інші аспекти адміністративної діяльності, як-от бухгалтерський облік, матеріально-господарська діяльність, інформаційне забезпечення державних закупівель, роботу прес-служб тощо.

Формування судової статистики також є одним із напрямів використання інформаційних технологій у судовій системі. Автоматизація процесів підготовки, збирання, опрацювання, узагальнення та аналізу статистичної та іншої звітності значно спрощує і прискорює цей важливий аспект судової діяльності. Сучасні інформаційні технології дають змогу оперативно збирати й аналізувати такі обсяги даних, які сучасна людина фізично не в змозі обробити самостійно. Використання інформаційних технологій під час

формування судової статистики сприяє не тільки своєчасній появі точної статистичної звітності, а й загалом допомагає поліпшити загальне управління судовою системою на всіх її рівнях.

Також значущим напрямом є використання інформаційних технологій у залі судового засідання. Використання спеціальних цифрових систем дає змогу надати всім учасникам процесу, включно з присутніми на засіданні особами, необхідну інформацію в режимі реального часу. Завдяки технологіям інформація отримує своє відображення і представлення у вигляді зображень, текстів, аудіо- та відеозаписів. Інформаційні технології дають змогу проводити відеоконференції та он-лайн трансляції, сприяючи підвищенню відкритості судових процедур.

Реалізація доступу до правосуддя залишається одним із найважливіших напрямів використання інформаційних технологій у судовій системі. До таких технологій ми відносимо ті, що забезпечують можливість дистанційної участі сторін у судовому процесі, що є особливо важливим в умовах воєнного стану та масової вимушеної міграції населення України. Сформовані в нашій країні умови, зумовлені бойовими діями, системним руйнуванням інфраструктурних об'єктів тощо, багато в чому перешкоджають можливості учасникам процесу бути присутніми безпосередньо в залі суду. Ба більше, інформаційні технології забезпечують якісне інформаційне обслуговування громадян, надаючи доступ до інформації щодо стадій розгляду судових справ та винесені судові рішення, сприяють інформуванню громадськості про діяльність судової системи загалом.

Важливим аспектом також є впровадження в судові інстанції електронного документообігу та створення судових електронних інформаційних ресурсів. Технології дають змогу значно прискорити опрацювання документів, поліпшити їхнє збереження та доступність, а також спростити взаємодію між різними учасниками судового процесу. Електронні архіви та бази даних уже стали невід'ємною частиною сучасної судової системи, забезпечуючи зручний доступ до необхідної інформації.

До того ж інформаційні технології відіграють не останню роль в організації безпеки суддів, суддів та працівників апарату суду. Сучасні системи відеоспостереження, контролю доступу та інші технічні засоби безпеки допомагають захистити учасників судових процесів і забезпечити належний порядок у судах. Нарешті, інформаційні технології сприяють забезпеченню навчального процесу у ВНЗ, що здійснюють підготовку, професійну перепідготовку та підвищення кваліфікації суддів і працівників апарату суду, а також їхньому навчанню безпосередньо на робочих місцях. У комплексі це дає змогу під-

вищити загальну кваліфікацію як суддів, так і працівників апарату суду, надаючи доступ до актуальних знань і можливості набути навичок, необхідних для роботи в умовах цифрової трансформації судової системи.

Висновки. Аналіз ролі інформаційних технологій у судовій діяльності яскраво демонструє їхнє зростаюче значення і вплив на всі аспекти роботи судових органів. Якщо в перші роки інформатизації комп'ютери в судових інстанціях використовували лише як вдосконалені друкарські машинки, що давали змогу автоматизувати процес створення документів, то сьогодні інформаційні технології відіграють багатогранну роль у судовій системі. Комплексне використання інформаційних технологій під час відправлення правосуддя вважається одним із ключових елементів значного поліпшення функціонування судової системи України. Можливість он-лайн ознайомлення з судовими реєстрами, інформацією щодо стадій розгляду судових справ, електронний обмін юридичними документами – ось лише кілька прикладів, які стали можливими у зв'язку з впровадженням у роботу вітчизняних судів інформаційних технологій. Варто акцентувати увагу на тому, що цей вид технологій може використовуватися для підвищення прозорості та підзвітності судових інстанцій, допомагаючи тим самим якісно виконувати покладені на них функції та обов'язки.

Сучасні технології дають змогу суддям і працівникам апарату суду отримувати доступ до великих електронних баз даних, включно із судовою практикою та нормативно-правовими актами, що значно спрощує і прискорює процес ухвалення рішень. Можливість використання електронної пошти та інших засобів цифрової комунікації забезпечила оперативність і зручність в обміні інформацією між усіма учасниками судового процесу. До того ж управління судовими процесами та документообігом стало значно ефективнішим завдяки впровадженню спеціалізованих програмних систем. Ці системи автоматизують рутинні завдання, як-от реєстрація справ, планування засідань і контроль строків, що знижує навантаження на працівників апарату суду та зменшує ймовірність настання помилок. Комунікація між судом та учасниками провадження також значно спростилася: офіційні веб-портали судів надають доступ до актуальної інформації щодо руху провадження, а відеоконференцзв'язок дає змогу брати участь у судових засіданнях дистанційно, що є особливо актуальним в умовах сучасних викликів, які постали перед Україною. Важливим здобутком стало й те, що громадяни тепер можуть звертатися до суду в електронній формі, що робить правосуддя більш доступним і зручним. Це нововведення знижує бар'єри для звернення до

суду, прискорює процес подання документів і дає змогу учасникам провадження відстежувати його перебіг у режимі реального часу. Отже, інформаційні технології не тільки полегшують роботу судів, а й роблять правосуддя прозорішим, доступнішим і оперативнішим, що зрештою підвищує довіру громадян до судової системи загалом. Використання інформаційних технологій спільно з Інтернетом відкрило судову систему для громадськості.

Водночас, незважаючи на те, що використання єдиних підходів у розробці та впровадженні інформаційних технологій у вітчизняних судах уже сприяло підвищенню ефективності їхньої роботи, низка ключових питань залишається не вирішеною. Одним із таких питань є обов'язкове проведення аудіозапису судових засідань. Запровадження технологій, що дають змогу не лише записувати звук, а й автоматично складати протоколи засідань, могло б значно покращити дотримання процесуальних норм. Це не тільки підвищило б коректність поведінки учасників процесу, а й зменшило б кількість скарг на протоколи, що, зі свого боку, знизило б навантаження на апарат суду і самих суддів, а також скоротило б судові витрати. Однак для реалізації таких нововведень потрібне не тільки технічне оснащення, а й відповідна підготовка кадрів.

Подальше впровадження інформаційних технологій у судову діяльність вимагає від суддів і працівників апарату суду високого рівня знань і навичок. У зв'язку з цим стає очевидною необхідність розроблення на базі Національної школи суддів України спеціального курсу «Інформаційно-комунікаційні технології в судовій діяльності», спрямованого на забезпечення слухачів необхідними компетенціями для ефективного використання сучасних технологій у їхній повсякденній діяльності. Ба більше, для формування у студентів профільних ВНЗ розуміння значущості інформаційних технологій у правозастосовчій практиці доцільно включити до тематичного плану дисципліни «Правоохоронні органи» семінарські заняття за темою «Судова діяльність в умовах формування інформаційного суспільства». Такі освітні ініціативи допоможуть майбутнім правозахисникам і працівникам судової системи адаптуватися до нових вимог та ефективно використовувати інформаційні технології в професійній діяльності. Запропоновані кроки сприятимуть глибокій інтеграції технологій у судову практику, що призведе до подальшого покращення якості правосуддя в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Wolf L. Access to justice: Final report. London: HMSO, 1996. 370 p.
2. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 01.12.2022 р.

- № 2807-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2023. № 51. Ст. 127
3. ДСТУ 2226-93 «Автоматизовані системи. Терміни та визначення». URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=61937 (дата звернення: 14.08.2024).
 4. ДСТУ 5034:2008 «Інформація і документація. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять». URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=68012 (дата звернення: 14.08.2024).
 5. ДСТУ 7448:2013 «Інформація та документація. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять». URL: <https://lib.nure.ua/storage/app/media/nmbk/doc/dstu.pdf> (дата звернення: 14.08.2024).
 6. Макоєдова В.О. Аналіз принципів побудови та підходів до визначення поняття «інформаційна технологія». *Електронне фахове наукове видання «Кібербезпека: освіта, наука, техніка»*, 2022. № 2(18). С. 138–149.
 7. Kukhareva P.V., Weir C., Del Fiol G., Aarons G.A., Taft T.Y., Schlechter C.R., Reese T.J., Curran R.L., Nanjo C., Borbolla D., Staes C.J., Morgan K.L., Kramer H.S., Stipelman C.H., Shakib J.H., Flynn M.C., Kawamoto K. Evaluation in Life Cycle of Information Technology (ELICIT) framework: Supporting the innovation life cycle from business case assessment to summative evaluation. *Journal of Biomedical Informatics*, 2022. № 127. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jbi.2022.104014> (дата звернення: 14.08.2024).
 8. Скопень М.М. Комп'ютерні інформаційні технології в туризмі. К.: Кондор, 2005. 301 с.
 9. Баженов В.А., Венгерський П.С., Горлач В.М. Інформатика. Комп'ютерна техніка. Комп'ютерні технології. К.: Каравела, 2004. 464 с.
 10. Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю., Шевченко Л.С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід. Навчальний посібник. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. 348 с.
 11. Рекомендації № R (84) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо принципів цивільного судочинства, спрямованих на вдосконалення функціонування правосуддя, ухвалених Комітетом Міністрів Ради Європи на 367 засіданні заступників міністрів 28 лютого 1984 року. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_84_5_1984_02_28.pdf (дата звернення: 14.08.2024).
 12. Хартія глобального інформаційного суспільства від 22.07.2000 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU00269> (дата звернення: 14.08.2024).
 13. Габрелян А.Ю. Недоліки законопроекту № 3139 «Про регулювання проституції та діяльності секс-закладів». *Верховенство Права*, 2020. № 1. С. 36–43.
 14. Габрелян А.Ю. Вектор розвитку України: дилема вибору. *Матеріали конференцій МЦНД*, 2021. URL: <https://doi.org/10.36074/mcnd-19.02.2021.lawgov.02> (дата звернення: 14.08.2024).
 15. Дяковський О.С., Габрелян А.Ю. Основні засади та принципи протидії дезінформації. *Юридичний вісник*, 2024. № 4.
 16. Kreminskyi O., Omelchuk L., Habrelian A., Masiuk A., Diakovskiy O. Legal regime of virtual currency in ukraine: current state, problems and prospects of regulation. *Revista Relações Internacionais do Mundo Atual*, 2024. Vol. 1. № 43. P. 21–24.